

ARŞİV BELGELERİNE GÖRE MAKEDONYA'DAKİ YUNAN ÇETELERİNİN FAALİYETLERİ

ACTIVITIES OF GREEK BANDS IN MACEDONIA ACCORDING TO ARCHIVE DOCUMENTS

Doç. Dr. Hasan Taner KERİMOĞLU

Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü,
taner.kerimoglu@deu.edu.tr

İzmir / Türkiye

ORCID: 0000-0001-8636-2253

ÖZET

Osmanlı Devleti açısından 19. yüzyılın sonundaki en önemli problemlerden birisi Makedonya meselesiydi. Makedonya'da yaşamakta olan Müslüman olmayan toplumlar, milliyetçilik fikirlerinin etkisiyle bağımsızlık veya özerklik elde etmek istediler. 1878'deki Berlin Antlaşması'ndan sonra Makedonya'daki siyasi gruplaşma belirginleşti. Bulgarlar, Yunanlar, Sırp ve Arnavutlar Makedonya'da toprak elde etmek istediler. Ancak onların istekleri birbiriyle çelişmekteydi. Bulgaristan'ın Makedonya'da giderek artan etkisi, Yunan devletinin bölgeyle daha fazla ilgilenmesi sonucunu doğurdu. Yunanlar, Makedonya'daki konsolosluklar, ticarethaneler, kilise ve okullarda propaganda yapmaya başladılar. Yunanlar, bölgedeki çıkarlarını korumak için çeteler oluşturarak Makedonya'ya gönderdiler. Makedonya'daki Yunan çetelerinin üyelerinin büyük bölümü subaylardan oluşuyordu. Yunan çetelerinin amacı Bulgarların etkisini azaltmaktı. Makedonya'da giderek artan Yunan çeteleri karşısında Osmanlı yönetimi önlemler almak zorunda kaldı. Çetelerin etkisini azaltmak için güvenlik önlemleri arttırıldı. Osmanlı hükümeti bölgedeki askeri birliklerin sayısını arttırdı. Çeteleri etkisiz hale getirmek için birlikler oluşturuldu. Ayrıca diplomatik alanlarda girişimlerde bulunuldu. Bu makalede II. Abdülhamit Dönemi'nde Makedonya'daki Yunan çetelerinin faaliyetleri incelenmektedir. Bu amaçla özellikle Osmanlı arşiv belgeleri kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Makedonya, Osmanlı Devleti, II. Abdülhamit, Yunanistan, Çeteler.

ABSTRACT

In the late 19th century, one of the most important problems for the Ottoman Empire was the Macedonian issue. The non-Muslim communities living in Macedonia wanted independence or autonomy under the influence of nationalism ideas. The signing of the Treaty of Berlin in 1878 marked a crucial moment in the history of Macedonia as it defined the political divisions among the various ethnic groups present in the region. Bulgarians, Greeks, Serbs, and Albanians all sought to gain control over the land, but their conflicting interests made it difficult to reach a consensus. Due to the increasing influence of Bulgaria in Macedonia, the Greek state has started to pay more attention to the region. In response, the Greeks began a propaganda campaign aimed at spreading their influence through consulates, businesses, churches, and schools in Macedonia. The Greeks formed bands and sent them to Macedonia in order to protect their interests in the region.

The Greek bands, mostly composed of officers, sought to diminish the power of the Bulgarians. The Ottoman administration was forced to take measures against the growing Greek bands in Macedonia. Security measures were increased to reduce the influence of the bands. The Ottoman government, recognizing the potential for conflict, responded by increasing its military presence in the region. Troops were deployed to counteract the actions of the Greek bands and maintain stability in the region. Diplomatic efforts were also made. This article examines the activities of Greek bands in Macedonia during the reign of Abdulhamid II. Ottoman archive documents, in particular, were used for this purpose.

Keywords: Macedonia, Ottoman Empire, Abdulhamid II, Greece, Bands.

1. GİRİŞ

19. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin politikalarına yön veren en önemli gelişmelerden birisi Balkan coğrafyasında yaşamakta olan halk gruplarının ayrılıkçı hareketlerini etkisiz kılarak "Avrupa-i Osmani"deki unsurların devlete olan bağlılığını güçlendirmektir. Yüzyılın başında Sırp ve Yunanlar arasında baş gösteren milliyetçi fikirler, daha sonra Yunanları da etkisi altına almış ve Yunanistan'ın Osmanlı'dan koparak 1830'da bağımsız bir devlet haline gelmesi, Balkan yarımadasındaki diğer halk grupları için bir örnek teşkil etmiştir. Sırp ve Yunanların ardından Bulgar ve Arnavutlar arasında da milliyetçi düşünceler yeşerirken Osmanlı Devleti, Tanzimat reformlarıyla ayrılıkçı hareketlerin önünü kesmeye çalışmıştır. Ancak gerek büyük devletlerin Balkanlardaki gayr-i Müslim unsurlara verdiği destek gerekse girişilen reform teşebbüslerinden beklenen sonucun alınmaması, Balkan yarımadasındaki ayrılıkçı eğilimleri ortadan kaldırmamıştır.

O güne değin "millet sistemi" çerçevesinde Rum milletinin bir üyesi olarak kabul edilen ve ibadetlerini Fener Rum Patrikhanesi'ne bağlı kiliselerde Yunanca olarak gerçekleştiren Bulgarların 1870 Mart'ında Patrikhane'den ayrı bir Bulgar kilisesini kurma hakkını elde etmeleri, Balkan yarımadasının geleceği açısından bir dönüm noktası olmuştur. Çünkü Rum Patrikhanesi'nden ayrı bir Bulgar Eksarhanesi'nin kurulması, Balkan yarımadasındaki Ortodoks Slavlar arasında Bulgar ulusal bilincinin şekillenmesine katkı sağlamıştır. Ayrıca, 12 Mart 1870'de Sultan Abdülaziz tarafından ilan edilen fermanın, Ortodoks nüfusun üçte ikisinin Bulgar Eksarhanesi'nin yetki alanına girmeyi istemeleri durumunda söz konusu bölgelerin de Patrikhane'den ayrılabilceğine yönelik hükmü (Adanır, 1996: 76-77), Rum ve Bulgarlar arasında büyük bir mücadele başlatmıştır. Kendi "cemaatinin" önemli bir bölümünün Bulgar Eksarhanesi'nin yönetimine girmesini kabullenemeyen Rum Patrikhanesi, Ortodoks kavimler üzerindeki nüfusunu yitirmesi anlamına gelen bu gelişmeyi protesto etmiştir. Bağımsız bir Bulgar kilisesinin kurulması, yalnızca dinsel sonuçlar doğurmamış, Bulgar ve Rumlar arasındaki siyasi rekabeti de körüklemiştir.

1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'ndan Osmanlı Devleti yenilgiyle ayrılırken savaşın hemen sonrasında Rusya ile Ayastefanos Antlaşması imzalanmıştır. Romanya, Sırbistan ve Karadağ'a bağımsızlık hakkını veren Ayastefanos Antlaşması'nda, daha sonra Makedonya olarak anılacak olan bölge de dahil olmak üzere, Ege Denizi'ne kadar ulaşan büyük bir Bulgaristan Prensiği'nin kurulması öngörülmüştü. Ancak Rusya'nın Osmanlı Devleti'ne dayattığı bu koşulları kendi çıkarlarına uygun bulmayan büyük devletler, 1878'de Berlin'de yeni bir konferans toplayarak "şark meselesi"ni yeniden masaya yatırdılar. Konferansın sonunda imzalanan Berlin Antlaşması, Balkan yarımadasının siyasi haritasını yeniden belirlerken Ayastefanos Antlaşması'ndaki "Büyük Bulgaristan"ı üçe ayırmıştır: Kuzey bölümü (Tuna vilayeti) Osmanlılara bağlı Bulgar prensliğine verilirken güney kısmı ise (Edirne vilayetinin kuzey bölümü) "Doğu Rumeli" adı altında özerklik haklarıyla Osmanlı yönetimine bırakıldı. Üçüncü kısım olan Makedonya'nın ise, reformların yapılması koşuluyla Osmanlı idaresinde kalması uygun görüldü. Ayrıca Berlin Antlaşması'yla Bosna ve Hersek'in yönetimi Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'na bırakılırken Osmanlı Devleti'nin Yunanistan lehinde de sınır düzenlemeleri yapmasına karar verildi (Hacisalihoğlu, 2008: 29-30).

Osmanlı Devleti'nin "93 harbi"nde Rusya karşısında uğradığı yenilgi ve hemen sonrasında Berlin'de yaşanan toprak kayıpları, Balkan coğrafyasında yaşamakta olan halk grupları için Balkanlar'daki Osmanlı egemenliğinin sona ermekte olduğu biçiminde algılandı. Bu nedenle Bulgar, Rum, Sırp ve bazı Arnavutlar arasında Osmanlı sonrasına dair siyasi planlar yapılmaya başlandı. Ancak Balkanların belli bir bölgesinde yoğunlaşmadan karışık bir halde yaşamakta olan, etnik, dinsel ve dilsel açılardan farklılıklar gösteren söz konusu unsurların milliyetçi düşüncelerle tanışmaları, aralarındaki düşmanlıkları besledi. Kendilerine milli hedefler belirleyen Balkan unsurlarının birbirleriyle çelişen çıkarları bulunmaktaydı. Bu nedenle adı geçen unsurlar, bir yandan Osmanlı yönetimine karşı örgütlenme hazırlıkları içine girerken diğer yandan ise rakip grupların Balkan coğrafyasıyla ilgili hak taleplerine karşı mücadele yürütmeye başladılar. Önceleri basın ve yayın yoluyla gerçekleştirilen, büyük devletleri ve kamuoylarını etkilemeyi amaçlayan bu mücadele bir süre sonra silahların gölgesinde yürütülmeye başlandı.

Balkanlar'daki topluluklar arasında en aktif ve etkili grubu Bulgarlar oluşturuyordu. Berlin Antlaşması'yla Osmanlı'ya bağlı bir prensliğe dönüştürülen Bulgaristan, yayılcı bir politika izlemeye başlarken yine Berlin'de oluşturulan Doğu Rumeli'yi 1885 yılında topraklarına katmıştır. Ayastefanos Antlaşması'ndaki geniş sınırlara yeniden ulaşmayı kendisine hedef olarak belirleyen Bulgaristan'ın önünde engel olarak yalnızca Makedonya kalmıştı. Berlin Antlaşması'nda reformlar yapılması koşuluyla Osmanlı Devleti'ne bırakılmış olan Makedonya'yı tümüyle veya kısmen topraklarına katmak düşüncesindeki Bulgaristan, Makedonya'ya yönelik kapsamlı bir planı devreye soktu. Rum Patrikhanesi'ne bağlı kilise ve okulları kullanan Ortodoksları Eksarhane'ye ait okul ve kiliselere yönlendirmeye çalışan Bulgarlar, böylece Ortodoks halk arasında siyasi propaganda yapmaya başladılar. Kilise ve okulların yanı sıra bölgedeki diplomatik merkezler aracılığıyla yürütülen Bulgar propagandası, Makedonya'daki halkın büyük çoğunluğunun Bulgar olduğu ve bölgenin Bulgaristan'a katılmasının gerekliliği üzerine inşa edildi. Makedonya'daki Bulgar propagandası aynı zamanda Makedonya'yla ilgili beklentileri olan Sırplarla Rum/Yunanlara karşı da önlem alınmasını gerektirmekteydi. Aynı süreçte Makedonya'da Bulgar çıkarlarını savunmak ve gözetmek üzere de çeşitli tarihlerde silahlı örgütler kuruldu. Önceleri farklı isim ve hedeflere sahip olan komiteler, ilerleyen süreçte "santralistler" ve "vrhovistler" olmak üzere ikiye ayrıldı. İlk grup Makedonya'nın herhangi bir ülkeye katılmayıp özerkliğini savunurken ikinci grup ise bölgenin Bulgaristan topraklarına katılması için faaliyetlerde bulunmuştur (Aydın, 1989: 209-211).

2. YUNANİSTAN'IN MAKEDONYA POLİTİKASI

Bulgarların Makedonya'da giderek artan nüfuzları, bölgeyle ilgili talepleri olan Sırp, Yunan, Arnavut ve Ulahların da dahil olacağı büyük bir mücadelenin başlamasına yol açtı. Kosova, Manastır ve Selanik vilayetlerinin yer aldığı Makedonya'da giderek artan Bulgar faaliyetlerinden rahatsız olan adı geçen gruplar, aynı yöntemleri izleyerek öncelikle kültürel ve diplomatik alanda, daha sonra ise silahlı örgütler sayesinde kendi konumlarını güçlendirmeye çalıştılar.

Bulgaristan'ın Makedonya'daki artan etkisinden en fazla kaygı duyan ülkelerin başında Yunanistan gelmekteydi. 1830'da bağımsızlığına kavuşmasından sonra yayılcı bir dış politikayı benimsemiş olan Yunanistan, Balkanlar'daki Osmanlı varlığının son ermesi durumunda "pasta"dan en büyük payı alabilmenin hesaplarını yapıyordu. Ancak Makedonya'da her geçen gün artan Bulgar propagandası, Yunanistan'ın çıkarlarına büyük bir darbe vurmaktaydı. Çünkü bölgedeki Ortodoks halkın Rum Patrikhanesi'nden uzaklaşarak Bulgar Eksarhanesi'nin kontrolündeki okul ve kiliselere gitmesi, hem demografik hem de dini ve siyasi açılardan Yunanistan'ın Makedonya ile ilgili taleplerinin meşruiyet zeminini ortadan kaldırmaktaydı. Ayrıca bölgedeki Bulgar veya Makedon komitelerine bağlı çetelerin sivil halk üzerinde kurduğu baskılar, Yunan kamuoyunda tepkilere yol açıyordu. Girit sorunu nedeniyle sık sık Osmanlı Devleti ile karşı karşıya gelen Yunanistan'da kamuoyu, Makedonya'da Yunan çıkarlarını savunacak daha etkili bir politikanın benimsenmesinden yanaydı.

Makedonya'daki Bulgar komitelerinin "milli dava"nın (megali idea) öngördüğü genişleme hedeflerini engellemesinden korkan 14 genç subayın katılımıyla 12 Kasım 1894'te kurulan Etniki Eteria (milli cemiyet), Makedonya ve Girit'teki Yunan çıkarlarını gözetmeyi amaçlıyordu. Kısa süre içerisinde Yunan ordusunda etkin bir konuma gelen örgüt, Yunan kamuoyundan da destek görüyor, bu nedenle zaman zaman Yunanistan'da iş başına geçen hükümetler üzerinde de baskı oluşturabiliyordu (Kutlu, 2018: 173-174). Etniki Eteria'nın faaliyet alanlarını Girit ve Makedonya bölgesi oluştururken örgüt, her iki bölgeye de silah ve cephane göndererek silahlı bir mücadele için hazırlık yapıyordu. Etniki Eteria'nın kışkırtmaları sonucu Girit'te başlayan karışıklıklar ve Yunan birliklerinin Girit adasına gönderilmesi üzerine 1897 yılında Osmanlı-Yunan ilişkileri gerginleşmişti. Ayrıca bazı Yunan birliklerinin Teselya'da sınırı geçmesi ve tecavüzlerde bulunması üzerine Osmanlı Devleti 18 Nisan 1897'de Yunanistan'a savaş açmıştır. Kısa süre içerisinde büyük bir yenilgiye uğrayarak Osmanlı ordusu karşısında geri çekilmek zorunda kalan Yunanistan'la yaşanan savaş 17 Mayıs'ta son bulmuş ve barış görüşmelerine geçilmiştir (Şenışık, 2014: 207). 1897 savaşında Osmanlılar karşısında alınan yenilgi Yunanistan'da bir iç hesaplaşma ve kendinden kuşku dönemi başlattı. Megali ideanın tek başına gerçekleştirilemeyeceğini fark eden bazı Yunan aydınlar arasında Yunanistan'ın geleceğinin Osmanlı Türkleriyle kurulacak bir tür ortak idarede olduğuna dair fikirler belirdi (Clogg, 1997: 93). Ancak Girit'te istediği sonucu elde edemeyen Yunanistan kendisine yayılma alanı olarak belirlediği diğer bir bölge olan Makedonya'da faaliyetlerini artırmaya başladı. Osmanlı yönetimine gelen bilgiler de Makedonya'da Yunan çete reislerinin görülmekte olduğunu doğruluyordu (BOA – A.} MTZ. (04), 65/55).

Makedonya'nın Bulgaristan'a katılmasını veya özerk olmasını isteyen Bulgar ve Makedon komitelerinin faaliyetlerine karşı bölgedeki Yunan çıkarlarını savunmak üzere Germanos Karavangelis adlı bir papazın önderliğinde bir Rum milis hareketinin kıvılcımı ateşlendi. 1902-1903 yıllarından itibaren Rum birliklerinin Makedonya'daki eylemleri genişledi. Çok sayıda Giritli Yunan devrimcisi de Makedonya'daki Yunan hareketine destek olmak üzere bölgeye geldi (Hacısalıhoğlu, 2008: 111).

Makedonya'da Yunan çıkarları adına düzenli bir milis hareketi örgütlenirken Bulgar ve Makedon komiteleri ise Avrupalı devletlerin ilgisini çekecek büyük çaplı eylemler düzenlemeye başladılar. İlk olarak Sofya'dan yönlendirilen Bulgar hareketinin girişimleri sonucunda 1902 yılında Makedonya'da Cuma-i Bala isyanı patlak verirken sonraki yıl ise bölgenin özerkliğini savunan İç Makedonya Devrimci Örgütü'nün kışkırtmalarıyla İlinden İsyanı yaşanmıştır. II. Abdülhamit yönetimi her iki isyanı bastırabilmeyi başarmışsa da bölgede giderek artan karışıklıklar ve büyük devletlerden gelen baskılar nedeniyle Makedonya'ya yönelik reform tasarılarını hayata geçirmeye başlamıştır. Önce Hüseyin Hilmi Paşa'yı Selanik, Kosova ve Manastır'ın "umumi müfettişi" olarak atayan Osmanlı yönetimi, daha sonra ise büyük devletlerin onay verdiği Mürzsteg reform programını uygulamaya koymuştur. Böylece Makedonya bölgesine yönelik özel bir yönetim kurulurken Hüseyin Hilmi Paşa'ya yardımcı olmak üzere iki Avrupalı danışman ve çok sayıda yabancı subay da bölgede görev yapmaya başlamıştır (Tokay, 1996: 41-48).

3. MAKEDONYA'DAKİ YUNAN ÇETELERİNİN FAALİYETLERİ

Makedonya'da Bulgar komitelerinin düzenlediği ses getirici eylemler, Yunanistan kamuoyunda da yankılandı ve Yunan hükümetinin bölgeyle ilgili daha aktif bir politika benimsemesi sonucunu doğurdu. Böylece Yunan tarafı, 1904 yılından itibaren Makedonya mücadelesinde daha görünür hale geldi. Makedonya'da Yunanistan lehinde bir hareket örgütlemesi için Lambros Koromilas'ı başkonsolos olarak Selanik'e gönderen Yunanistan, ayrıca çok sayıda subayı, konsolosluk memurları adı altında bölgede görevlendirdi (Hacısalıhoğlu, 2008: 111). Böylece Yunanistan, Makedonya'daki Rum Patrikhanesi'ne bağlı kilise ve okullar, diplomatik temsilcilikler ile komite ve çetelerden oluşan bir örgütlenme meydana getirmiş oldu. Ancak Makedonya'daki Patrikhane yanlısı hareket, yereldeki Rum halkın desteğinden çok Yunanistan veya Girit'ten gelen asker veya gönüllülerin denetimindeydi.

Bununla birlikte Makedonya'daki Yunan örgütlenmesinde, Yunan konsolos ve subaylarının yanı sıra 1906 başında kurulan "Selanik Örgütü" ile Dr. Zannas gibi yerel kişilikler de önemli rol oynuyordu (Hacısalihoglu, 2008: 112). Makedonya'daki Yunan çete hareketinin örgütlenmesinde bir Yunan subayı olan Mazarakis'in de önemli bir payı vardı. Selanik bölgesinde faaliyetlerde bulunan Mazarakis kısa süre içerisinde bölgede çeteler oluşturmayı başardı. Dakin'in verdiği bilgilere göre 1905 baharında Selanik'te sekiz temel çete mevcuttu. Manastır bölgesindeki Yunan çetelerinde ise Ulah, Arnavut ve Giritliler de görev yapıyordu (Dakin, 1966: 221). Ancak Yunan çetelerinde görev yapan Giritlilerin disiplinsiz ve başına buyruk davranışları, Yunan çeteleri açısından önemli bir sorun oluşturuyordu (Livianos, 1999: 211-212).

Makedonya'daki Yunan çeteleri, Rum Makedonya komitesine bağlı olarak faaliyet yürütüyorlar ve küçük birlikler halinde hareket ediyorlardı. Amaçları ilk etapta Osmanlı yönetimine başkaldırmak değil, Makedonya mücadelesinde yer alan diğer taraflara karşı Yunan çıkarlarını korumaktı. Bu nedenle Yunan çeteleri öncelikle bölgede yaşamakta olan Ortodoks halkın, Bulgar, Sırp, Arnavut ve Ulahlar tarafından yönlendirilmesini önlemeyi amaçlıyorlardı. Özellikle Bulgar komitelerinin, halkın Rum kilise ve okullarına gitmelerini tehdit ve şiddet yoluyla engelleme teşebbüsleri, hatta Rum din adamlarına yönelik saldırıları, Yunan çetelerinin de şiddet yöntemlerini benimsemesi sonucunu doğurdu. Ayrıca Makedonya'da nüfus bakımından üstünlük kurmaya çalışan ve böylece bölge ile ilgili taleplerine meşruluk kazandırmayı amaçlayan Yunan çeteleri, Bulgar veya Makedon çetelerinin baskısı altındaki Ortodoks halkın güvenliğini sağlayarak bölgeden göç etmelerini önlemeyi amaçlamaktaydılar. Süreç içinde Makedonya'daki Yunan çetelerinin sayısı önemli ölçüde arttı ve Jön Türk devrimi öncesinde bölgedeki en etkili organizasyon haline geldi.

Yunan çetelerinin kendilerine rakip olarak gördüğü en önemli grup Bulgar çeteleriydi. Rum Patrikhanesi ile Bulgar Eksarhanesi, Bulgaristan ile Yunanistan arasındaki rekabet, Makedonya'daki çetelere de yansımıştı. Her iki tarafa ait çeteler, birbirlerine saldırılar düzenliyor, buldukları bölgede üstünlük kurmaya çalışıyorlardı. Osmanlı makamlarına gelen bilgiler de Yunan ve Bulgar çeteleri arasındaki çatışmayı doğrulamaktaydı (BOA – Y. PRK. TKM, 50/79). Çeteler yalnızca birbirlerine yönelik saldırılar düzenlemiyor, aynı zamanda sivil halkı da tehdit ve şantajla istediklerini yapmaya zorluyorlardı. Örneğin Sadareten Selanik vilayetine gönderilen 4 Kasım 1907 tarihli bir şifrede, Yunan komitesinin Siroz'da Bulgar önde gelenlerinden bazılarını öldürdüğüne dair haberlerin geldiği belirtilerek bu konuda bilgi talep ediliyordu. Selanik vilayetinden gelen yanıtta ise Bulgar komitesinin Siroz'daki bazı Rum değirmen sahiplerinden para talep ettiği, istenen paraların ödenmemesi halinde de onları öldürmekle tehdit ettiği belirtiliyordu. Bunun üzerine Yunan komitesinin Siroz'daki Bulgar reis-i ruhanisine hitaben bir belge göndererek "Rumların mal ve canlarına Bulgar komitesi tarafından bir taarruz vaki olursa Siroz'daki Bulgarların umumen katledileceği" tehdidini savurduğu ifade ediliyor ve gereken önlemlerin alınması konusunda yetkililere emirler verildiği bilgisi aktarılıyordu (BOA – BEO, 3177/238260).

Makedonya'daki Yunan çetelerinin mücadele ettiği bir diğer grup ise Ulahlardı. Ortodoks olmalarına rağmen Romence konuşan Ulahlar, Rum Patrikhanesi'nden bağımsız hareket etmek istemeleri nedeniyle zaman zaman Yunan çetelerinin saldırılarına hedef olmaktadır. Makedonya'da Yunan ve Bulgar çetelerinin baskısının artması üzerine Ulahlar da çeteler oluşturarak bölgedeki şiddet sarmalına katıldılar (BOA – DH. ŞFR, 327/40). Ulahlar hem Yunan hem de Bulgar çetelerinin saldırılarına hedef olmaktadır. Örneğin Selanik vilayetine bağlı Karaferye kasabasındaki bir Ulah'ın Yunan çetesi tarafından yaralandığı bilgisi üzerine Osmanlı hükümeti Selanik vilayetine gönderdiği şifreyle adı geçen çetenin etkisiz hale getirilmesini istemiştir (BOA – BEO, 3285/246315). Yine Manastır vilayetine bağlı Grebene kazasında yer alan bir köyün Ulah muhtarının Yunan çetelerinin baskılarından şikâyeti üzerine de gereğinin yapılması konusunda Manastır vilayetine emir gönderilmiştir (BOA – BEO, 3311/248277). Ulah ve Bulgarlar üzerinde Yunan çetelerinin baskısının artması sonrasında Osmanlı hükümeti, güvenlik önlemlerinin yanı sıra diplomatik girişimlerde de bulunmuştur.

Sadrızam tarafından 16 Kasım 1905 tarihinde Hariciye Nezareti'ne gönderilen bir emirde “*Bir müddetten beri Yunanlıların Rumeli vilayat-ı selasesine çete şeklinde eşkıya tertib ve sevki suretiyle Bulgar ve Ulah ahali hakkında devam eden tecavüzatı bugünlerde cidden calib-i dikkat bir dereceye geldiğinden bilahire bu yüzden Avrupa'nın müdahale-i katiyyesine meydan verilmemek üzere*” gereğinin yapılması isteniyordu (BOA – HR. TH, 326/117).

Yunan çeteleri Makedonya'da yalnızca diğer gruplara karşı mücadele etmiyor, aynı zamanda bir nevi “hükümet içinde hükümet” gibi davranarak bölgedeki sivil halkın yaşamına müdahale de ediyorlardı. Osmanlı yönetimi, kendi otoritesini tehdit eden bu gelişmeler karşısında bölgede görev yapan yetkilileri uyarmaktaydı. Örneğin Sadarettin Rumeli Müfettiş-i Umumisi Hüseyin Hilmi Paşa'ya 23 Ocak 1908 tarihinde gönderilen bir emirde “*Vilayat-ı selase-i şahanedeki Rumlarla Rum taraftarlarına işlerinin tesviyesi zımında hükümet-i mahalliyeye müracaat etmeyerek doğrudan doğruya metropolithanelere müracaat eylemeleri hakkında Yunan komitelerince tenbihat icra olunduğu ve bunun hilafına hareket edenlerden mezkur komiteler tarafından ceza-yı nakdi dahi ahz olunmakta bulunduğu*” belirtilerek bu konuda gereğinin yapılması isteniyordu (BOA – BEO, 3235/242575). Ayrıca Rum ahalinin yaşadığı köylerde Yunan çeteleri tarafından birer komisyon kurularak davaların bu komisyonlar tarafından görüldüğü, Osmanlı askerlerinin hareketlerini bildirmek üzere postacıların görevlendirildiği, halka silah dağıtıldığı ve komite adına para toplandığı, daskallar ile köy papazlarının da bu komisyonlara dahil olduklarına dair gelen bilgiler üzerine Osmanlı hükümeti bu duruma son verilmesi için harekete geçmiştir (BOA – BEO, 3271/245291).

4. OSMANLI YÖNETİMİNİN YUNAN ÇETELERİNE KARŞI ALDIĞI ÖNLEMLER

II. Abdülhamit yönetimi, Makedonya'daki mücadelede, en aktif ve tehlikeli tarafın Bulgar tarafı olduğunu farkındaydı. Makedonya'nın Bulgaristan'a katılmasını veya özerk bir yönetime kavuşmasını isteyen Bulgar veya Makedon komitelerine kıyasla, Yunan çeteleri daha az tehlikeli görülmekteydi. Çünkü Osmanlı yönetimi, Yunan çetelerinin öncelikli amacının diğer grupların faaliyetlerini en aza indirmek olduğunu fark etmişti. Bu nedenle Yunan çeteleri, Osmanlı yönetimince ilk etapta hoşgörüle karşılandı. Ancak Osmanlı-Yunan sınırında güvenliğin kaybolması, Yunan çetelerinin de şiddet eylemlerine başvurması ve bölgedeki Osmanlı otoritesini zaafa uğratmaları üzerine Babıali daha sert önlemler almaya başladı.

II. Abdülhamit yönetimi Yunan çetelerine karşı öncelikle diplomatik yolları kullanarak önlemler almaya çalıştı. Osmanlı-Yunan sınırını geçip Makedonya'da faaliyetlerde bulunmayı amaçlayan çetelerle ilgili elde edilen bilgiler çerçevesinde sık sık Yunan hükümetlerinin dikkati çekildi ve bu tür girişimlerin önlenmesi istendi (BOA – Y. PRK. EŞA, 52/36; BOA – BEO, 3320/248957). Ancak Yunanistan'da sık sık değişen hükümetler, hem Makedonya konusunda hem de Osmanlı Devleti'yle ilişkiler konusunda farklı tutumlar takındılar. 1903'te işbaşına geçen Dimitris Ralli hükümeti, Osmanlı Devleti'yle ilişkilere önem veriyor ve bu çerçevede de Babıali'den gelen Makedonya ile ilgili şikayetlere kulak veriyordu. Nitekim Yunan Hariciye Nazırı, Atina'daki Osmanlı elçisine 1903 Eylül'ünde “hiçbir Yunan çetesinin hatt-ı hududu tecavüz etmeyeceğine” dair güvence vermişti (BOA – HR. SYS, 1755/32). Osmanlı Devleti ile ilişkiler konusunda Yunan hükümeti ve basınında yaşanan bu değişim, Atina'daki Osmanlı elçiliğinden gelen bilgilerde de doğrulanıyordu (BOA – HR. SYS, 1754/46).

Ralli hükümetinden sonra Yunanistan'da iktidara gelen hükümetler, Yunan çıkarlarını Makedonya meselesinde daha aktif bir politika izleyerek korumanın yolunu seçtiler. Özellikle 1904 yılından itibaren Makedonya'daki Yunan komitelerinin faaliyetlerinde büyük bir artış yaşandı. Bu gelişme, Osmanlı Devleti ile Yunanistan'ın arasındaki ilişkilerin yeniden gerginleşmesine neden oldu. Bu süreçte Yunan hükümetleri, Makedonya meselesiyle ilgili olarak Osmanlı yönetiminden gelen bilgilendirmeler ve şikayetler karşısında çoğu kez ya durumdan haberdar olmadığını bildirdi ya da gereken önlemlerin alınacağı biçiminde yanıtlar vermekle yetindi.

Buna karşın Yunan hükümeti, sık sık Osmanlı yönetimine başvurarak Makedonya'daki Bulgar çetelerinin Rum ahali üzerinde kurduğu baskıların engellenmesini talep ediyordu (BOA – Y. A. HUS, 442/13).

Osmanlı yönetimi Yunan çetelerinin Makedonya'da faaliyetlerini etkisiz kılmak için Yunan hükümetleri nezdindeki girişimlerinden istediği sonucu alamayınca, büyük devletlerin konuyla ilgili dikkatlerini çekmeye çalıştı. Çünkü özellikle Bulgar çetelerinin Makedonya'daki eylemlerinin en önemli nedenlerinden birisi Osmanlı Devleti'nin bölgede güvenlik ve asayişini sağlayamadığı izlenimini yaratarak büyük devletlerin müdahalesi sonrasında istedikleri siyasi hedeflere ulaşmaktı. Her ne kadar Yunan çetelerinin öncelikli hedefi büyük devletlerin müdahalesini davet etmek olmasa da Makedonya'daki şiddet ve terörün nedenlerinden birisini oluşturuyordu. Osmanlı Devleti, Yunanların ve Makedonya mücadelesindeki diğer tarafların çetelerinin eylemlerini uluslararası alanda gündeme getirerek bölgedeki sorunun kendi yönetiminden kaynaklanmadığını ve asıl problemin dış kaynaklı olduğunu vurguluyordu. Ancak özellikle İngiltere ve Rusya'nın Makedonya meselesindeki tavırları Osmanlı yönetimi açısından önem taşımaktaydı. Bu nedenle her iki ülke hükümetleri veya kamuoylarında Makedonya sorunuyla ilgili yaşanan gelişmeleri Osmanlı hükümetleri yakından takip etmekteydi. Örneğin II. Meşrutiyet'in ilanından kısa bir süre önce Reval'de bir araya gelen İngiliz ve Rus devlet başkanlarının görüşmelerinden sonra Osmanlı hükümeti Rumeli Müfettişliği'ne gönderdiği "gayet mahremane" bir şifrede, Makedonya'daki durum hakkında dikkatli olunmasını istemekteydi. Aynı belgede Makedonya'daki olaylar nedeniyle Osmanlı yönetiminin sorumlu tutulduğu belirtiliyor ve "Yunan çetelerinin hala def'ine muvaffakiyet hasıl olamaması bilahire hükümet-i seniyyeyi müşkil bir mevkide bırakacağı" ifade edilerek bu konuda daha dikkatli olunması isteniyordu (BOA – BEO, 3608/270577).

Buna karşın Makedonya'daki çetelerle ilgili olarak Osmanlı Devleti'nden gelen bilgilendirmeler karşısında büyük devletler genel olarak Osmanlı yönetiminin haklı olduğunu belirtiyor, ancak Yunan hükümeti nezdindeki girişimlerinden sonuç alamıyorlardı. Örneğin Osmanlı elçisinin talebi üzerine Rus Dışişleri Bakanı, Yunan hükümetinin dikkatini çekeceğini söylemişse (BOA – BEO, 3189/239111) de bu gelişme Makedonya'daki Yunan çetelerinin faaliyetlerde bulunmalarını önlemeye yetmemiştir.

Yunanistan'dan gelen çetelerin yanı sıra Makedonya'da görev yapmakta olan Yunan diplomat veya görevlilerinin yasa dışı davranışları nedeniyle de Osmanlı hükümeti sık sık Yunan hükümetleri nezdinde girişimlerde bulundu. Nitekim Sadrazam tarafından Hariciye Nezareti'ne gönderilen 15 Mart 1908 tarihli bir belgede "*Rumili vilayat-ı şahanesinde icra-yı şekavet etmekte olan Yunan çetelerinin Yunan zabitan-ı askerisi kumandalarında vekayi-i müteaddidede zabt ve müsadere olunan vesaire delaletiyle müsbit olduğu gibi Yunan konsoloshanelerinin dahi çete işlerine iştirak ve münasebetleri*" olduğundan söz ediliyordu. Aynı belgede Manastır Yunan konsolosunun köylere giderek çete liderleriyle görüştüğü ve konsoloshaneye gelen bazı kişilerin bölgedeki Yunan çeteleriyle ilişkide olduğunun bilindiği belirtiliyor ve devamında söz konusu duruma son verilmesi için Yunan hükümeti nezdinde girişimlerde bulunulması isteniyordu (BOA – HR, SYS, 360/10; BOA – BEO, 3270/245188). Benzer şekilde Siroz Yunan konsolosuna ile katibinin Rum eşkıyası ile irtibatı olması nedeniyle kendilerinin görev yerlerinin değiştirilmesi konusunda Yunan hükümeti nezdinde girişimlere başlanmıştır (BOA – BEO, 3226/241923). Ayrıca Alasonya Yunan konsolosunun kendi evinde komitecileri kaydettiğine dair gelen duyumlar üzerine de kendisiyle ilgili Yunan hükümeti nezdinde girişimlerde bulunabilmek için daha fazla delilin toplanmasına karar verilmiştir (BOA – BEO, 2499/187364; BOA – TFR. I. AS, 20/1936).

Osmanlı yönetiminin Makedonya'daki Yunan çetelerinin faaliyetlerini önleyebilmek için başvurduğu bir diğer yol, bölgedeki güvenlik önlemlerini arttırmaktı. Hüseyin Hilmi Paşa'nın müfettiş-i umumi sıfatıyla bölgeye atanmasından sonra Makedonya'daki Osmanlı güvenlik birimleri daha organize bir şekle büründü. Büyük devletlerin de onay verdiği reformlar çerçevesinde bölgede görev yapmaya başlayan yabancı subaylar, güvenlik önlemlerinin alınması ve uygulanmasına katkı sağladılar.

Çetelerle mücadele etmek amacıyla onların yöntemlerini bilen avcı taburları oluşturuldu. Jandarma ve polisin yanı sıra köy bekçileri de bölgedeki asayişin sağlanmasında görev aldılar (Tokay, 1996: 105). Ancak tüm bunlara rağmen Makedonya'daki askeri birliklerin sayıca azlığı, etkili önlemlerin alınmasını güçleştiriyordu. Nitekim gerek Rumeli Müfettişliğinin gerekse Yunan sınır komutanlığının bölgedeki kuvvetlerin yetersizliğini belirtmeleri üzerine Manastır vilayetine takviye kuvvet gönderilmesine karar verildi (BOA – Y. A. HUS, 486/176).

Buna karşın bölgedeki istihbarat birimlerinden gelen bilgiler, Yunan çetelerinin iç işleyişi hakkında bilgi sahibi olunmasını sağlamaktaydı. Nitekim Osmanlı yönetimine iletilen bir bildirimde Selanik'teki Yunan ihtilal komitesinin yöneticilerinin isimleri belirtilerek komitenin kırk iki kişiden oluştuğu ifade edilmekteydi. Ayrıca komitenin Selanik'teki bir çiftlikte silah ve mühimmat depoladığı, yerel polisin dikkatini çekmemek için adı geçen komite üyelerinin Yunan ticarethaneleriyle Rum kahve ve lokantalarında istihdam edildikleri, komitenin bir cinayete karar vermesi halinde caninin adı geçen kişiler arasından seçildiği dile getirilmekteydi (BOA – BEO, 3320/248984). Yine Makedonya Yunan komitesine ait yazışmaları içeren ve Osmanlı güvenlik birimlerince ele geçirilen bir defterde de Yunan çeteleriyle ilgili bilgiler bulunmaktaydı. Buna göre "Makedonya'da bulunan bilcümle Yunan çeteleri rüesasına" hitaben gönderilen bir emirde, artan şikayetler nedeniyle ve Osmanlı hükümetinin kovuşturmasına meydan vermemek için, bundan sonra yakalanacak olanların "divan-ı harb-i mahsusda" yargılanacakları da dikkate alınarak "Manastır'daki konsolosların protestoları kesb-i sükûnet edinceye kadar harekât-ı cedide icrasından" kaçınmaları tavsiye edilmekteydi. Yunan çete reislerine yönelik Nisan 1905 tarihli bir başka emirde de "Yunanlıları Bulgarların mezalimine karşı himaye ve müdafaa etmek maksadına" yönelik olarak çalışan çete üyelerinden Makedonya'da uygunsuz hareketlerde bulunanların bu davranışlarının önlenmesi isteniyordu. Bu hareketlerin devam etmesi halinde de özel bir meclis kurulacağı ve uygunsuz davranışlarda bulunan kişilerin bu mecliste yargılanacağı ifade edilmekteydi (BOA – TFR. I. M, 14/1351).

Bölgedeki Osmanlı kuvvetlerinin artırılması ve çetelerin etkisiz hale getirilmesi için alınan önlemler sayesinde Yunan çetelerine yönelik başarılı operasyonlar gerçekleştirildi. Hatta bu süreçte Pavlos Melas adlı bir subay, Ekim 1904'te Osmanlı askerleriyle çıkan bir çatışmada öldürüldü ve Yunanlar arasında bir kahraman gibi görülmeye başlandı (Hacısalıhoğlu, 2008: 111-112). Nitekim Melas'ın öldürülmesinin Yunanistan'da yarattığı heyecan (BOA – HR. SYS, 1737/14), Atina'daki Osmanlı diplomatları tarafından Babıali'ye iletilti. Osmanlı elçiliğinden gelen bilgilere göre Melas'ın ölümü Yunanistan'da büyük bir heyecan yaratırken gazeteler, kendisinin hayat hikayesini ve resimlerini yayınlamaya ondan övgüyle söz eden yayınlarda bulunuyorlardı. Bu gelişme nedeniyle Yunan çetelerinin Osmanlı topraklarına tecavüzlerinin artmasının muhtemel olduğu da tahmin edilmekteydi (BOA – Y. A. HUS, 480/91). Melas'ın öldürüldüğünü doğrulayan Manastır Valisi Hazım Bey de kendisinin "... öteden beri kemal-i şiddetle hükümet-i seniyye aleyhinde bulunmak ve hatta çetelerin tertip ve sevkinde bizzat gayret ve nezaret etmekle müstehir olan Yunan Hariciye nazır-ı esbakı Dragumis'in" damadı olduğunu belirterek bunun önemli bir başarı olduğunu belirtmekteydi (BOA – Y. PRK. UM, 72/60).

Yunan çetelerinin Makedonya'ya özellikle deniz yoluyla geldiğini fark eden Osmanlı yönetimi, bölgeye yakın olan sahillerde güvenlik önlemlerini arttırarak sınır ihlallerinin önüne geçmeye çalıştı (BOA – BEO, 1844/138292). Çetelerin sınırı ihlal ettiği bölgelerde güvenlik kuvvetlerinin sayısı arttırılarak seygar birlikler oluşturulmaya çalışıldı (BOA – TFR. I. UM, 19/1854). II. Abdülhamit'in yayınladığı bir irade sonrasında ise Selanik vilayetine bağlı sahillerde birbirini gören karakollar inşasına başlandı (BOA – TFR. I. MKM, 25/2461). Osmanlı yönetiminin sahillerdeki güvenlik önlemlerini arttırmasında Makedonya'daki vatandaşlardan gelen şikayetlerin de önemli bir etkisi oluyordu (BOA – İ. HUS, 96/125).

Osmanlı yönetiminin Yunan çetelerine karşı aldığı bir diğer önlem de bölgedeki Rum Patrikhanesi'ne bağlı kilise ve okullarda görev yapan din adamı veya öğretmenlerin Yunan komiteleriyle iş birliği yapmalarını engellemektir.

Çünkü yerel halk üzerinde büyük bir etkisi olan din adamları ile öğretmenler, Makedonya'daki Ortodoksları yönlendirebilme gücüne sahiptiler. Hatta bu kişiler arasında Yunan komitelerine maddi destek sağlayan veya çeteci tedarik eden görevliler de mevcuttu. Osmanlı hükümeti bu konuyla ilgili kendisine gelen ihbarlar karşısında hemen hareket geçerek bölgedeki görevlilerin dikkatini çekiyordu. Örneğin Manastır vilayetine bağlı Grebene'deki Rum din adamlarının Yunan komitaları ile ilişkide olduğuna dair gelen bilgilendirme üzerine Rumeli Müfettiş-i Umumiliği'ne gönderilen emirle gerekli araştırmanın yapılması istenmiştir (BOA – BEO, 3264/244790).

5. YUNAN ÇETELERİNİN FAALİYETLERİ KARŞISINDA JÖN TÜRKLER

Makedonya'da önce Bulgar, daha sonra ise Yunan ve Sırp çetelerinin ortaya çıkması bölgedeki Müslüman halkın yanı sıra devlet görevlilerinin de yaşamını olumsuz yönde etkilemiştir. Özellikle de bölgede görev yapan ve çetelerin takibinde ve etkisiz hale getirilmesinde yer alan askerlerin Makedonya mücadelesinden etkilenmemeleri olanaksızdı. Makedonya mücadelesinde hayatlarını ortaya koyan komitecilerin ulusal davalarına bağlılıkları, Müslüman ve Türk kökenli Osmanlı askerleri arasında "Osmanlılık" kimliğinin sorgulanmasına yol açarak onları milliyetçi fikirlere yöneltmiştir. Ayrıca çetelerle mücadele sırasında hayatını kaybeden veya yararlanan arkadaşlarını gören Osmanlı askerleri arasında söz konusu gruplara karşı intikam duygularının yeşerdiğini söylemek mümkündür. Bununla birlikte Makedonya reformları çerçevesinde bölgede yabancı subayların da görev yapmaya başlaması, Osmanlı askerlerince devletin saygınlığı ve bağımsızlığına vurulmuş bir darbe olarak görülmekteydi. Ayrıca, düzenli bir geliri olan yabancı subaylar karşısında maaşlarını zamanında alamayan Osmanlı askerlerinin eziklik hissetmeleri de beklenebilir bir durumdu (Akşin, 2001: 71).

II. Abdülhamit yönetiminin otoritesini kaybettiğini ve bu durumun da imparatorluğu hızla yıkılışa doğru götürdüğünü düşünen bölgede görev yapmakta olan Osmanlı askerleri (Enver Paşa'nın Anıları, 2007: 28), Kanun-ı Esasi'yi yeniden yürürlüğe koyarak meşrutiyet rejiminin ilan edilmesini sağlamak için çareler aramaya başladılar. Sonuçta Makedonya'da görev yapan birçok subay ve sivil memurun katılımıyla 1906 yılında Selanik'te Osmanlı Hürriyet Cemiyeti kuruldu. Cemiyetin üyeleri arasında; Talat Bey, Rahmi Bey, Bursalı Kaymakam Tahir Bey, Yüzbaşı Ömer Naci Bey, Enver Bey gibi daha sonra ünlenecek önemli isimler mevcuttu. Sonraki yıl yurt dışındaki Terakki ve İttihat Cemiyeti ile birleşecek olan örgütlenme, Makedonya'nın özel koşullarının ürünüydü ve bu nedenle de Makedon komitelerine benzemekteydi (Hacısalihoglu, 2008: 145-146). II. Abdülhamit yönetimine muhalif olan bu Jön Türk örgütü, daha sonra II. Meşrutiyet'in ilanını sağlayan eylemleri düzenleyen örgüt olacaktı.

Jön Türkler ilk etapta Yunan komiteleri ile iyi ilişkiler kurmak istediler. Baskıcı rejimin yıkılması konusunda Yunan komitelerinden destek alabileceklerine inanıyor ve bu nedenle ayrılıkçı olan Bulgar komitelerine kıyasla kendilerini Yunanlara daha yakın hissediyorlardı. Nitekim Selanik'in önde gelenlerinden birisi olan Rahmi Bey, çiftliğini Selanik'e gönderilen bir Yunan subayı olan Mazarakis'in hizmetine sundu. Böylece Selanik'teki ilk Rum birliği bu çiftlikte kuruldu. Rahmi Bey'in bölgedeki Rumlara desteği sonraki dönemde de devam etti (Hacısalihoglu, 2008: 112-113). Ancak gerek Girit meselesinde gerekse Makedonya sorununda Yunanistan'ın izlediği siyaset, Osmanlı toprak bütünlüğünden yana olan Jön Türklerle Yunan komitelerinin arasının açılmasına neden oldu. Özellikle de Jön Türk hareketinde asker kökenlilerin ön plana çıkması, Yunanların Makedonya'daki faaliyetlerine karşı cemiyetin tutumunun değişmesinde rol oynadı.

Makedonya'da görev yapan veya yaşamakta olan Jön Türkler, çetelerin faaliyetlerinin hangi amaçlara yönelik olduğunun farkındaydılar. Bölgedeki Jön Türklerin büyük çoğunluğu çetelerin etkisiz hale getirilmesinde görev alan subaylardan oluşuyordu. Birçoğunun anılarında Makedonya'daki çetecilere karşı verilen mücadele önemli yer tutmaktadır (Okar, 2013: 82-87). Bu nedenle onların verdiği bilgiler, Makedonya mücadelesinin anlaşılması ve bu kapsamda Yunan çetelerinin faaliyetlerinin değerlendirilmesi açısından önem taşımaktadır.

Örneğin Makedonya’da çok sayıda çeteye karşı mücadele eden Enver Bey, çeteler ve ihtilal komitelerinin amaçlarının, dilini konuştukları memleketlerin hesabına çalışmak olduğunu belirterek onların varlığının büyük devletlerin müdahalesine yol açtığını vurgulamaktaydı. Ayrıca iki yıllık süreçte çetelerle elli dört çatışmaya girdiğini belirten Enver Bey, her gün imha edilen çetelerin yerine yenilerinin çıktığını ifade etmekteydi (Enver Paşa’nın Anıları, 2007: 24, 28). Makedonya’nın çeşitli bölgelerinde yöneticilik yapan Tahsin Uzer ise Rumların 1907 Şubat – 1908 Mart ve Nisan aylarında Bulgarlar aleyhinde eskisinden daha geniş bir faaliyete giriştiklerini belirterek Yunan subaylarının komutasında 300 kişilik çetelerin Makedonya’ya girdiğini vurgulamaktaydı. Ayrıca, çeteleri takiple görevlendirilen avcı taburlarının subayları ve diğer askeri birlik komutanlarının, işkence veya kötü muamele suçlamalarıyla harp divanlarında yargılandığını belirterek bunun bölgede görev yapmakta olan askerler üzerindeki olumsuz etkisine dikkat çekmekteydi (Uzer, 1999: 87-88). Yine Makedonya’da görev yapan Hamit Bey ise “Yunan ve Bulgar propagandacılarının başarılarının âmili olan, hükümetin sızıltı çıkarmamak hususundaki zararlı siyasetine ilaveten zulüm ve yolsuzluklar olmuştur” demektedir. Ayrıca Makedonya’daki çeteciler bağlı buldukları komitelerin “icra aleti” idiler ve Bulgaristan, Yunanistan ve Sırbistan’dan gönderilen tecrübeli subayların kumandası altında çalışmaktaydılar. Ona göre çeteciler bağlı buldukları kaza merkez komitelerinin emri dışında kesinlikle kişisel girişimde bulunmazlardı (Eken, 2008: 386-387).

6. SONUÇ

19. yüzyılın sonlarına doğru Balkan yarımadasında yoğunlaşan milliyetçi ve ayrılıkçı hareketler, bir yandan Osmanlı yönetimini zor durumda bırakırken diğer yandan ise bölgedeki halk grupları arasında büyük bir rekabeti ortaya çıkarmıştır. Osmanlı Devleti’nin Balkan topraklarını kaybetmesi halinde bu gelişmeden en fazla yararı sağlamayı uman Bulgar, Yunan, Sırp, Arnavut ve Ulahlar, 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşından sonra Makedonya olarak adlandırılan bölge için mücadele içine girmişlerdir. Selanik, Kosova ve Manastır vilayetlerini içeren bu bölgeyle ilgili olarak adı geçen unsurların hepsi hak talebinde bulunmaktaydılar. Önceleri diplomatik alanda yaşanan bu rekabet, yüzyılın sonlarına doğru terör ve şiddet eylemlerine dönüştü. Özellikle Bulgar ve Makedon örgütlerinin düzenledikleri ses getirici eylemlerle hem büyük devletlerin ilgisini çekmeye çalışmaları hem de bölge halkını tehdit ve şantajla kendi siyasi hedefleri doğrultusunda yönlendirme girişimleri, Makedonya’ya yönelik talepleri olan diğer grupları da benzer yöntemleri izlemeye yöneltti. Makedonya’daki en aktif grubu oluşturan Bulgarların giderek artan etkisinden rahatsız olan Yunanistan, bölgedeki çıkarlarını korumak üzere harekete geçti. Makedonya’daki Ortodoks halkın Rum Patrikhanesi’ne olan bağlılığını korumak ve rakip grupların faaliyetlerini etkisiz hale getirmek için diplomatik girişimlerin yanı sıra askeri önlemler almaya da çalıştı. Bu amaçla Makedonya’ya Yunan subaylarını göndererek bölgede kendisine bağlı bir çete örgütlenmesi ortaya çıkardı. Yunan çeteleri, özellikle Bulgar ve Sırp çetelerine karşı Ortodoks halkın güvenliğini sağlamak ve Rum Patrikhanesi’ne olan bağlılığını sürdürmek amacını güttüler.

Osmanlı yönetimi, ayrılıkçı amaçlar güden Bulgar ve Makedon çetelerine kıyasla, Yunan çetelerini ilk etapta hoşgörülle karşıladı. Hatta II. Abdülhamit yönetimine muhalif olan Jön Türkler de Yunan komiteleri ile ilişkide olmaya çalıştılar. Ancak Yunan çetelerinin giderek artan eylemleri bölgedeki devlet otoritesini sarsarak büyük devletlerin müdahalesine zemin oluşturmaya başlayınca hem Osmanlı yönetimi hem de Jön Türklerin Yunan komitelerine bakışı değişmeye başladı. Osmanlı yönetimi Makedonya’daki Yunan çetelerine karşı güvenlik önlemlerini arttırdığı gibi diplomatik alanda da Yunanistan nezdinde girişimlerde bulunarak çetelere yönelik dış desteği kesmeye gayret etti. Ancak Makedonya’daki Yunan çeteleri, bölgedeki Osmanlı askeri kuvvetlerinin yetersizliğinin de etkisiyle faaliyetlerini sürdürdüler ve Osmanlı devlet otoritesinin zayıflamasına katkıda bulundular. Ayrıca bölgede yaşamakta olan Rum vatandaşları ajite ederek Osmanlı yönetimine yönelik bağlarını zayıflattılar.

KAYNAKÇA

1- Arşiv Kaynakları

- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)
- A.} MTZ. (04). (Sadaret Eyâlât-ı Mümtaze-Bulgaristan)
- BEO. (Babıali Evrak Odası)
- DH. ŞFR. (Dahiliye Nezareti Şifre)
- HR. SYS. (Hariciye Nezareti Siyasi)
- HR. TH. (Hariciye Nezareti Tahrirat)
- TFR. I. AS. (Teftişat-ı Rumeli Evrakı – Jandarma Müşiriyet ve Kumandanlık)
- TFR. I. M. (Teftişat-ı Rumeli Evrakı – Müteferrik)
- TFR. I. MKM. (Teftişat-ı Rumeli Evrakı – Makamat)
- TFR. I. UM. (Teftişat-ı Rumeli Evrakı – Umum)
- Y. A. HUS. (Yıldız Arşivi – Hususi Maruzat)
- Y. PRK. EŞA. (Yıldız Arşivi – Elçilik, Şehbenderlik ve Ateşelik)
- Y. PRK. TKM. (Yıldız Arşivi – Tahrirat-ı Ecnebiyye ve Mabeyn Mütercimliği)
- Y. PRK. UM. (Yıldız Arşivi – Umumi)

2 – Araştırma Eserler ve Anılar

- Adanır, F.** (1996), *Makedonya Sorunu*, Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul.
- Akşin, S.** (2001), *Jön Türkler ve İttihat ve Terakki*, İmge Yay., Ankara.
- Aydın, M.** (1989), “Arşiv Belgeleriyle Makedonya’da Bulgar Çete Faaliyetleri”, *Osmanlı Araştırmaları*, IX/9, 209-234.
- Clogg, R.** (1997), *Modern Yunanistan Tarihi*, İletişim Yay., İstanbul.
- Dakin, D.** (1966), *The Greek Struggle in Macedonia 1897-1913*, Institute For Balkan Studies, Thessaloniki.
- Eken, H.** (2008), *Bir Milli Mücadele Valisi ve Anıları Kapancızâde Hamit Bey*, Yeditepe Yay., İstanbul.
- Enver Paşa’nın Anıları 1881-1908.* (2007), (Haz. Halil Erdoğan Cengiz), Türkiye İş Bankası Kültür Yay., İstanbul.
- Hacısalihoğlu, M.** (2008), *Jön Türkler ve Makedonya Sorunu (1890-1918)*, Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul.
- Kutlu, S.** (2018), *Milliyetçilik ve Emperyalizm Yüzyılında Balkanlar ve Osmanlı Devleti*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yay., İstanbul.
- Livanios, D.** (1999). ““Conquering the Souls’: Nationalism and Greek Guerrilla Warfare in Ottoman Macedonia, 1904-1908”, *Journal of Byzantine and Modern Greek Studies*, 23. 195-221.
- Şenişık, P.** (2014), *Girit Siyaset ve İsyan 1895-1898*, Kitap Yay., İstanbul.
- Tokay, G.** (1996), *Makedonya Sorunu Jön Türk İhtilalinin Kökenleri (1903-1908)*, Afa Yay., İstanbul.
- Uzer, T.** (1999), *Makedonya Eşkiyalık Tarihi ve Son Osmanlı Yönetimi*, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara.